

Správa o priebehu a následkoch povodní na území Slovenskej republiky za 1. polrok 2014

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky s Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky predkladajú na rokovanie vlády Slovenskej republiky materiál „Správa o priebehu a následkoch povodní na území Slovenskej republiky za 1. polrok 2014“ na základe § 19 ods. 10 zákona č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami v znení zákona č. 180/2013 Z. z. (ďalej len „zákon č. 7/2010 Z. z.“) Predkladanému materiálu predchádzala „Správa o priebehu a následkoch povodní na území Slovenskej republiky v období od júla do konca roku 2013“, ktorú vláda Slovenskej republiky schválila na 96. schôdzi dňa 26. februára 2014 uznesením č. 90.

1. Príčiny a výskyt povodní na území Slovenskej republiky v 1. polroku 2014

Posledná povodeň v roku 2013 sa na Slovensku vyskytla dňa 28. augusta 2013 popoludní v obci Veľký Biel (okres Senec) a jej príčinou bol intenzívny dážď, ktorý vyvolal mimoriadne intenzívny povrchový odtok z areálu logistického centra pri severovýchodnom okraji obce. Po tejto udalosti nasledovalo 201 dní, počas ktorých na území Slovenskej republiky nebola ani jedna povodeň.

Hlavnou príčinou obdobia bez povodní počas poslednej tretiny roku 2013 a v prvých mesiacoch roku 2014 bola skutočnosť, že si príroda zrážkami zrejme doplňovala zásoby vody, ktoré stratila počas predchádzajúcich suchších mesiacov a následne neštandardný charakter zimy 2013 - 2014. Nad strednou Európou sa dlhodobo udržiavala oblasť vyššieho tlaku vzduchu a relatívne vysoké teploty. Anticyklonálne situácie boli prerušované prechodom nevýrazných frontálnych systémov a slabou zrážkovou činnosťou. Z pohľadu množstva zrážok patrilo zimné obdobie 2013 – 2014 medzi priemerné, ale zrážky padali najmä v podobe dažďa a zrážková činnosť bola relatívne rovnomerne rozložená počas celého zimného obdobia. Výsledkom priebehu teploty vzduchu a zrážok vznikol deficit snehovej pokrývky a množstvo vody viazanej v snehu sa nachádzalo v blízkosti absolútnych miním, prípadne boli extrémne hodnoty prekonané v čiastkových povodiach Váhu, Hrona, Ipľa, Slanej, Dunajca a Popradu a tiež Hornádu po profil VN Ružín. V nasledujúcej tabuľke sú uvedené maximálne množstvá vody viazanej v snehovej pokrývke počas zimy 2013 – 2014 v mil. m³ v jednotlivých čiastkových povodiach a podiel tohto maxima voči dlhodobému priemeru maximálneho množstva vody v snehovej pokrývke (zvýraznené položky v tabuľke sú nové historické minimá).

Tabuľka 1. Maximálne zásoby vody v snehovej pokrývke počas zimy 2013 - 2014

Povodie profil	Váh Nosice	Hron ústie	Ipel' ústie	Slaná hranica	Poprad hranica	Bodva hranica	Hornád Ružín	Ondava Domaša
Objem [10 ⁶ m ³]	311,16	75,16	21,79	30,04	47,44	8,86	10,4	22,5
Podiel [%]	35,66	23,28	14,73	23,95	33,35	34,59	11,26	51,50

Veľmi teplé a na mnohých miestach mimoriadne teplé počasie pokračovalo aj v marci a miestami tiež v apríli 2014. Priemerná odchýlka teploty od normálov bola v marci +4,3°C (v januári +4,7°C, vo februári +4,2°C) a v apríli +2,2°C. Z pohľadu zrážok patrilo marec medzi normálne mesiace (99 % dlhodobého úhrnu zrážok) a apríl medzi normálne až vodné mesiace, keď v apríli spadlo o 27% zrážok viac, ako je dlhodobý priemer, ale zrážky boli relatívne rovnomerne rozložené, bez výrazných zrážkových situácií.

Z hľadiska množstva zrážok možno 1. polrok 2014 charakterizovať ako vodné obdobie s priemernou odchýlkou +12 % od dlhodobého normálu zrážok na území Slovenska v prvej polovici roka.

Tabuľka 2. Priemerné množstvo zrážok na Slovensku v 1. polroku 2014
(S: suchý, N: normálny, N-V: normálny až vlhký, VV: veľmi vlhký)

Mesiac	január	február	marec	apríl	máj	jún	priemer
Úhrn zrážok [mm]	43	48	39	63	123	57	112
Odchýlka od normálu [%]	+7	+24	-1	+27	+64	-36	+12
Hodnotenie	N	N	N	N - V	VV	S	V

V roku 2014 sa prvá povodeň na Slovensku vyskytla v obci Hradičovo (okres Žarnovica), v ktorej sa po predchádzajúcom výdatnom daždi dňa 17. marca 2014 v skorých ranných hodinách vylial z koryta Uhliarsky potok a spôsobil lokálne záplavy. Od tejto lokálnej povodňovej epizódy sa na území Slovenskej republiky ďalších 44 dní nevyskytla ani jedna povodeň a preto možno konštatovať, že koniec leta a jeseň 2013, zima 2013 - 2014 a prvá polovica jari 2014 boli z hľadiska výskytu povodňových rizík mimoriadne priaznivými obdobiami.

Dňa 2. mája 2014 popoludní spôsobil prívalový dážď miestnu povodeň v obci Veľké Ripňany (okres Topoľčany), pri ktorej voda zaplavila časť intravilánu. O niekoľko dní neskôr, približne v polovici mája 2014 sa nad Slovensko presunula rozsiahla tlaková níz z Balkánu. Zrážková činnosť zasiahla 11. mája najskôr východné Slovensko (v zrážkomerných stanicích zaznamenali za 24 hodín tieto úhrny: Kamenica nad Cirochou 49,5 mm, Košice 30,4 mm a Prešov 38,4 mm) a v nasledujúcich dňoch 12. – 15. mája 2014 najmä hornú časť povodia Váhu. Vrchol zrážkovej činnosti v povodí Váhu nastal 15. mája, keď zrážkové úhrny vo viacerých oravských stanicích presiahli hodnoty 100 mm za 24 hod. (Oravská Polhora 133 mm, Zuberec 106 mm, Babia Hora 105 mm). Máj 2014 možno na väčšine územia Slovenska charakterizovať ako veľmi vlhký, respektíve ako mimoriadne vlhký, keďže zrážky dosiahli často aj viac ako 2-násobok mesačných priemerov (Štrbské Pleso 229 %, Gánovce 247 %, Košice 205 %). Zrážky zapríčinili zvýšenie odtoku vody z územia a povodne zasiahli niekoľko obcí v okresoch Humenné, Stropkov, Snina a Vranov nad Topľou, ktoré ležia v povodiach Cirochy, Laborca a Ondavy patriacich do čiastkového povodia Bodrogu. Zvýšený odtok vody z hornej časti povodia Cirochy si tiež vyžiadala vyhlásenie II. stupňa povodňovej aktivity na vodnej stavbe Starina. Od rána 15. mája 2014 sa povodne začali vyskytovať na omnoho väčšom území a do polnoci bol vyhlásený II. alebo III. stupeň povodňovej aktivity v 163 obciach, povodňových úsekoch a povodňovo ohrozených územiach. Do 17. mája 2014 18:00 hod. sa počet lokalít s vyhláseným II. alebo III. stupeň povodňovej aktivity zvýšil až na 170, čo bolo maximum počas celého 1. polroka 2014.

Druhá polovica mája a jún boli z hľadiska teplôt prevažne teplé a z hľadiska zrážok prevažne normálne až suché. V júni dosahovala odchýlka teplôt od normálu priemerne +1,2°C a množstvo zrážok predstavovalo len 63 % normálu. Dlhé obdobia sucha boli prerušované ojedinelými zrážkovými epizódami konvektívneho charakteru. Najvýraznejšie búrky na Slovensku boli v dňoch 29. a 30. júna 2014, kedy v mnohých stanicích dosahovali zrážkové úhrny viac ako 35 mm (napríklad 29.06.2014 Telgárt 39,5 mm a 30.06.2014 Liesek 41,5 mm a Mochovce 35,6 mm). Tieto búrky však nikde nevyvolali povodňovú situáciu a v roku 2014 začalo obdobie letných povodní približne až v polovici júla. Vyhodnotenie ich príčin, priebehu a následkov bude predmetom ďalšieho materiálu Správa o priebehu a následkoch povodní na území Slovenskej republiky, ktorý na rokovanie vlády Slovenskej republiky predloží Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky v spolupráci s Ministerstvom

vnútra Slovenskej republiky po skončení odstraňovania následkov letných povodní, vyhodnotení výdavkov vynaložených na vykonávanie povodňových zabezpečovacích prác, povodňových záchranných prác a povodňových škôd.

V 1. polroku 2014 sa povodne na území Slovenskej republiky vyskytovali v období od 17. marca do 29. mája 2014, pričom bol II. alebo III. stupeň povodňovej aktivity vyhlásený v 201 obciach, povodňových úsekoch alebo povodňou ohrozených územiach. Povodne zasiahli až 8 z 10 čiastkových povodí ležiacich na Slovensku, pričom len v čiastkových povodiach Moravy a Dunaja, ktoré sa nachádzajú na západe až juhozápade krajiny, sa nevyskytla ani jedna povodeň. Prehľad o výskyte povodní v jednotlivých čiastkových povodiach a krajoch poskytuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka 3. Počty obcí, povodňových úsekov alebo povodňou ohrozených území s vyhláseným II. alebo III. stupeň povodňovej aktivity v 1. polroku 2014

Kraj	Čiastkové povodie										Spolu
	Dunajec a Poprad	Morava	Dunaj	Váh	Hron	Ipeľ	Bodrog	Slaná	Hornád	Bodva	
Bratislavský	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Trnavský	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Trenčiansky	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	5
Nitriansky	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	3
Žilinský	-	-	-	26	-	-	-	-	-	-	26
Banskobystrický	-	-	-	-	1	2	-	1	-	-	4
Prešovský	42	-	-	-	-	-	31	-	46	-	119
Košický	-	-	-	-	-	-	-	3	36	4	43
Spolu	42	-	-	33	2	3	31	4	82	4	201

V 1. polroku 2014 sa povodne vyskytli v týchto čiastkových povodiach, krajoch a okresoch Slovenskej republiky:

1. čiastkové povodie Hornádu: 82 obcí, povodňových úsekov alebo povodňou ohrozených území s vyhláseným II. alebo III. stupeň povodňovej aktivity, z toho povodne zasiahli:
 - a) v Prešovskom kraji 46 obcí, povodňových úsekov alebo povodňou ohrozených území v okresoch Sabinov (20 vyhlásených stupňov povodňovej aktivity), Levoča (14 vyhlásení stupňov povodňovej aktivity) a Prešov (12 vyhlásení stupňov povodňovej aktivity);
 - b) v Košickom kraji 36 obcí, povodňových úsekov alebo povodňou ohrozených území v okresoch Košice – okolie (14 vyhlásení stupňov povodňovej aktivity), Spišská Nová Ves (10 vyhlásení stupňov povodňovej aktivity), Gelnica (9 vyhlásení stupňov povodňovej aktivity), Košice (2 vyhlásenia stupňov povodňovej aktivity) a Rožňava (1 vyhlásenie stupňov povodňovej aktivity v obci Stratená);
2. čiastkové povodie Dunajca a Popradu: 42 obcí, povodňových úsekov alebo povodňou ohrozených území v Prešovskom kraji, z toho sa povodne vyskytli v okresoch Kežmarok (23 vyhlásení stupňov povodňovej aktivity), Stará Ľubovňa (17 vyhlásení stupňov povodňovej aktivity) a Poprad (2 vyhlásenia stupňov povodňovej aktivity);
3. čiastkové povodie Váhu: 31 obcí a povodňových úsekov s vyhláseným II. alebo III. stupeň povodňovej aktivity, z toho povodne zasiahli:
 - a) v Žilinskom kraji 26 obcí, povodňových úsekov alebo povodňou ohrozených území v okresoch Liptovský Mikuláš (9 vyhlásených stupňov povodňovej aktivity), Ružomberok (6 vyhlásených stupňov povodňovej aktivity), Tvrdošín (5 vyhlásených

- stupňov povodňovej aktivity), Námestovo (4 vyhlásenia stupňov povodňovej aktivity), Dolný Kubín (vyhlásenie stupňov povodňovej aktivity v obci Medzibrodie nad Oravou) a Martin (vyhlásenie II. stupňa povodňovej aktivity na vodnej stavbe Krpeľany);
- b) v Trenčianskom kraji 5 obcí, povodňových úsekov alebo povodňou ohrozených území v okresoch Prievidza (2 vyhlásenia stupňov povodňovej aktivity na vodnom toku Tužina), Považská Bystrica (vyhlásenie stupňov povodňovej aktivity v obci Hatné), Púchov (vyhlásenie stupňov povodňovej aktivity v obci Streženice) a Ilava (vyhlásenie stupňov povodňovej aktivity v obci Košeca);
 - c) v Trnavskom kraji, v okrese Dunajská Streda bol vyhlásený II. stupeň povodňovej aktivity na čerpacej stanici Asód pri Malom Dunaji;
4. čiastkové povodie Bodrogu: 31 obcí, povodňových úsekov alebo povodňou ohrozených území v Prešovskom kraji, z toho sa povodne vyskytli v okresoch Bardejov (20 vyhlásení stupňov povodňovej aktivity), Stropkov (4 vyhlásenia stupňov povodňovej aktivity), Humenné (2 vyhlásenia stupňov povodňovej aktivity), Snina (2 vyhlásenia stupňov povodňovej aktivity), Vranov nad Topľou (2 vyhlásenia stupňov povodňovej aktivity) a Svidník (vyhlásenie II. stupňa povodňovej aktivity na rieke Topľa a jej prítokoch na území okresu);
5. čiastkové povodie Slanej: 4 obce s vyhláseným II. alebo III. stupeň povodňovej aktivity, z toho povodne zasiahli:
- a) v Košickom kraji 3 obce v okrese Rožňava;
 - b) v Banskobystrickom kraji obec Mokrá Lúka v okrese Revúca;
6. čiastkové povodie Bodvy: 4 obce v Košickom kraji, v okrese Košice – okolie;
7. čiastkové povodie Ipľa: 3 obce s vyhláseným II. alebo III. stupňom povodňovej aktivity, pričom povodne zasiahli:
- a) v Nitrianskom kraji obec Brhlovce v okrese Levice,
 - b) v Banskobystrickom kraji 2 obce v okrese Lučenec;
8. čiastkové povodie Hrona: obec Hrabičov v okrese Žarnovica a obec Zalaba v okrese Levice.

Prehľad vyhlasovania a odvolávania stupňov povodňovej aktivity je uvedený v dokumente „Tabuľkové prílohy“ (ďalej len „tabuľková príloha“) Tabuľka 1 str. 2 – 12.

2. Následky povodní v 1. polroku 2014 a povodňové škody

Povodne, ktoré sa v Slovenskej republike vyskytli počas 1. polroka 2014, zaplavili územie s celkovou rozlohou 2 293,85 ha. Z celkovej plochy územia zaplaveného povodňami tvorí poľnohospodárska pôda 77,4 %, lesná pôda 12,2 % a intravilány obcí 10,4 %. Najväčšie záplavy boli v Prešovskom kraji a tvoria 56,7 % z celého zaplaveného územia povodňami v 1. polroku 2014, záplavy v Košickom kraji majú podiel 30,8 % a v Žilinskom kraji 11,6 %. Povodne zaplavili:

- 1. v Prešovskom kraji 979,26 ha poľnohospodárskej pôdy, 206,80 ha lesnej pôdy a intravilány obcí na ploche 113,81 ha,
- 2. v Košickom kraji 649,98 ha poľnohospodárskej pôdy a v intravilánoch obcí územie veľkosti 55,63 ha,
- 3. v Žilinskom kraji 130,91 ha poľnohospodárskej pôdy, 73,80 ha lesnej pôdy a 62,16 ha v obciach,

4. v Banskobystrickom kraji 13,70 ha poľnohospodárskej pôdy a 4,80 ha v intravilánoch obcí,
5. v Trenčianskom kraji 0,50 ha poľnohospodárskej pôdy a 1,50 ha v obciach,
6. v Nitrianskom kraji 1,00 ha v intravilánoch obcí.

Prehľad rozsahu zaplaveného územia v členení podľa krajov je uvedený v Tabuľke 6, str. 18 tabuľkovej prílohy.

Vďaka efektívne organizovaným povodňovým záchranným prácam pri povodniach v 1. polroku 2014 nik neprišiel o život, 1 osoba bola nezvestná a zranili sa 2 ľudia. Pri záplavách spôsobených povodňami uhynulo 58 hospodárskych zvierat a 47 kusov hydiny a drobných zvierat.

Povodne zaplavili 1 407 bytových budov, z toho bolo najviac v Prešovskom kraji, v ktorom voda zaplavila 541 rodinných domov, 51 bytových domov a 29 ostatných budov na bývanie. V Košickom kraji záplavy zasiahli 409 rodinných domov, 5 bytových domov a 9 budov na bývanie. V Žilinskom kraji bolo zaplavených 302 rodinných domov, 16 bytových domov a 1 budova na bývanie. V Banskobystrickom kraji voda zaplavila 36 rodinných domov a v Nitrianskom kraji 7 rodinných domov a 1 budovu na bývanie.

Počas povodní v 1. polroku 2014 bolo zaplavených 666 nebytových budov, z toho najviac, až 395 (takmer 60 %) bolo v Košickom kraji. Z nebytových budov boli najviac postihnuté poľnohospodárske budovy. Povodne zasiahli 20 priemyselných budov, z ktorých 16 sa nachádzalo v Prešovskom kraji. Pri povodniach vznikli pomerne veľké škody na cestných komunikáciách. Voda poškodila viac ako 22 km ciest I. triedy a takmer 120 km ciest II. a III. triedy, z toho takmer 63,8 km v Prešovskom kraji a 50,3 km v Žilinskom kraji.

Prehľad následkov spôsobených povodňami je uvedený v Tabuľke 7, str. 19 – 20 tabuľkovej prílohy.

Povodne v Slovenskej republike počas rokov 1996 – 2013 spôsobili škody v celkovej výške 1,214 mld. eur, čo je priemerne ročne takmer 67,5 mil. eur. Štatistiku povodňových škôd však výrazne ovplyvňujú povodňové škody v extrémnom roku 2010, ktorých verifikovaná výška je takmer 481 mil. eur. Ak sa zo štatistiky povodňových škôd počas uvedeného obdobia vylúčia najvyššie ročné povodňové škody v roku 2010 a najnižšie v roku 2003, ktorých súčet bol približne 1,5 mil. eur, potom je priemerná ročná výška povodňových škôd v Slovenskej republike približne 45 mil. eur.

Povodne v Slovenskej republike spôsobili počas 1. polroka 2014 škody, ktorých súčet po verifikácii tvorí 21,831 mil. eur. Ak sa v 2. polroku 2014 nevyskytnú mimoriadne veľké povodne, ktoré by zasiahli rozsiahle územia, tak by sa z hľadiska výšky povodňových škôd mohol rok 2014 zaradiť medzi priemerné roky. Príroda je však nevyspytateľná a v minulosti sa na Slovensku aj na jeseň vyskytli rozsiahle ničivé povodne s mimoriadne vážnymi následkami, napríklad v čiastkovom povodí Hrona v 2. polovici októbra rokov 1974 a 1976 a tiež sa u nás na začiatku zimy pomerne často vyskytujú tzv. vianočné povodne, ktoré sú spôsobované prechodným oteplením sprevádzaným dažďami.

V 1. polroku 2014 utrpeli najväčšie povodňové škody samosprávne kraje. Na majetku samosprávnych krajov povodne spôsobili škody vo výške 9 343 mil. eur, čo je takmer 43 % zo všetkých povodňových škôd v hodnotenom období. Najväčšie povodňové škody vo výške 7,565 mil. eur utrpel Prešovský samosprávny kraj. Na majetku Košického samosprávneho kraja spôsobili povodne škody v celkovej sume 1,745 mil. eur a Žilinský samosprávny kraj utrpel povodňové škody vo výške 33 tis. eur. Ostatným samosprávnym krajom povodne nespôsobili žiadne škody.

Povodňové škody na majetku Slovenskej republiky dosiahli výšku 6,283 mil. eur (28,8 % všetkých povodňových škôd). Viac ako 81 % povodňových škôd na majetku štátu vzniklo v rezorte životného prostredia, pričom išlo výlučne o škody na majetku v správe Slovenského vodohospodárskeho podniku, š. p. a tieto povodňové škody presiahli sumu 5,097 mil. eur. Ďalšie povodňové škody vznikli organizáciám v zakladateľskej alebo zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky v celkovej výške takmer 715 tis. eur, Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky v sume prevyšujúcej 371 tis. eur a Ministerstva obrany Slovenskej republiky viac ako 99 tis. eur.

Prehľad verifikovaných povodňových škôd je uvedený v Tabuľke 10, str. 23 tabuľkovej prílohy.

3. Výdavky na vykonávanie povodňových zabezpečovacích prác, povodňových záchranných prác a náhrady

Podľa §10 zákona č. 7/2010 Z. z. musia mať všetky subjekty vykonávajúce zásahy počas povodní platné povodňové plány zabezpečovacích prác a povodňové plány záchranných prác, ktoré musia pravidelne každý rok preskúmať a v prípade potreby aktualizovať, pričom sú povinné do povodňových plánov bezodkladne zapracovávať zmeny podstatného významu. V povodňových plánoch sú definované spôsoby zabezpečenia, riadenia a vykonávania povodňových zabezpečovacích prác a povodňových záchranných prác, vrátane potrebných síl a prostriedkov.

Počas povodní, ktoré sa v Slovenskej republike vyskytli v priebehu 1. polroka 2014, sa na riešení povodňových situácií zúčastnilo 10 625 osôb, z toho 4 741 fyzických osôb, 380 príslušníkov jednotiek základných záchranných zložiek integrovaného záchranného systému, 570 zamestnancov Slovenského vodohospodárskeho podniku, š. p., Banská Štiavnica 1 154 príslušníkov obecných hasičských útvarov, 467 zamestnancov samosprávnych krajov a organizácií v ich zakladateľskej alebo zriaďovateľskej pôsobnosti a mnoho ďalších. Prehľad technických prostriedkov a materiálu použitého pri riešení jednotlivých povodňových situácií je podrobne uvedený v tabuľkách prílohy tohto materiálu (Tabuľka 4 str. 15 a Tabuľka 5 str. 16)

Na vykonávanie povodňových zabezpečovacích prác, ktorých cieľom je predchádzať vzniku povodňových škôd, bolo vynaložených 3 456 855,20 eur. Z tejto sumy vynaložil správca vodohospodársky významných vodných tokov, ktorým je Slovenský vodohospodársky podnik, š. p., na vykonávanie povodňových zabezpečovacích prác čiastku vo výške 3 139 744,10 eur, čo je 90 % všetkých výdavkov na tieto povodňové aktivity vykonávané počas 1. polroka 2014 a SHMÚ vynaložil čiastku 1 834,41 eur. Štátne organizácie, ktoré sú podľa § 51 ods. 1 zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) správcami drobných vodných tokov, vynaložili na vykonávanie povodňových zabezpečovacích prác finančné prostriedky vo výške 41 533,24 eur, z toho:

1. štátne organizácie rezortu pôdohospodárstva a rozvoja vidieka 32 466,40 eur (Štátne lesy TANAP 17 824,00 eur, Lesy Slovenskej republiky, š. p. 12 642,40 eur a Lesopolnohospodársky majetok Ulič, š. p. 2 000,00 eur),
2. Vojenské lesy a majetky Slovenskej republiky, š. p. v pôsobnosti rezortu obrany 9 066,84 eur.

Slovenský vodohospodársky podnik, š. p. a správcovia drobných vodných tokov zabezpečovali počas povodní najmä:

- vykonávali hliadkovú službu,

- operatívne odstraňovali prekážky obmedzujúce prúdenie vody,
- ochraňovali korytá vodných tokov pred poškodzovaním vodným prúdom a predmetmi unášanými vodou,
- chránili hrádze proti vlnobitiu, priesakom, účinkom erózie, výverom a proti preliatiu koruny,
- poskytovali sily a prostriedky na pomoc povodňami ohrozeným obciam,
- využívali vodné nádrže na transformáciu povodňových vln.

K hlavným úlohám vyšších územných celkov počas povodní patrí na základe § 32 a 33 zákona č. 7/2010 Z. z. ochrana ciest, súčastí ciest a ďalšieho príslušenstva ich vlastníctve. Na vykonávanie týchto činností počas povodní v 1. polroku 2014 vynaložil Prešovský samosprávny kraj finančné prostriedky vo výške 212 550,93 eur, Nitriansky samosprávny kraj 16 011,50 eur, Košický samosprávny kraj 7 369,85 eur a Žilinský samosprávny kraj 4 399,38 eur.

Prehľad výdavkov vynaložených na vykonávanie povodňových zabezpečovacích prác je uvedený v Tabuľke 8, str. 21 tabuľkovej prílohy.

Povodňové záchranné práce sa vykonávajú na záchranu životov, zdravia, majetku, kultúrneho dedičstva a životného prostredia v čase nebezpečenstva povodne, počas povodne a po povodni na povodňou ohrozených územiach a na povodňou zaplavených územiach. Pri povodniach v 1. polroku 2014 boli na vykonávanie povodňových záchranných prác vynaložené finančné prostriedky v sume 2 148 817,13 eur, z toho najviac (1 675 944,72 eur) vynaložili obce a orgány ochrany pred povodňami v Prešovskom kraji.

Prehľad výdavkov vynaložených na vykonávanie povodňových záchranných prác je uvedený v Tabuľke 9, str. 22 tabuľkovej prílohy.

Príslušníci Hasičského a záchranného zboru vykonávali povodňové záchranné práce, ktoré boli najmä zamerané na:

- čerpanie vody z rodinných domov, pivníc, dvorov a záhrad,
- zabezpečovanie osvetľovania,
- pomoc pri ochrane a spevňovaní brehov vodných tokov,
- iné činnosti, pri ktorých bola využitá technika Hasičského a záchranného zboru a to najmä plávajúce a kalové čerpadlá, elektrocentrály, osvetľovacie zariadenia, motorové pily a pod.

Policajný zbor Slovenskej republiky počas povodňových situácií vykonával monitoring zjazdnosti ciest, dohliadal na bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky a spolupôsobil pri zabezpečovaní verejného poriadku. Výkon služby bol prevažne zabezpečovaný v rámci riadneho bežného výkonu. Počas povodní na Slovensku v 1. polroku 2014 nebolo zaznamenané páchanie trestnej činnosti na majetku občanov.

Podľa § 44 zákona č. 7/2010 Z. z. patria medzi oprávnené výdavky na riešenie povodňových situácií priznané peňažné náhrady za obmedzenie vlastníckeho alebo užívacieho práva, za osobnú pomoc, za poskytnutie vecného prostriedku a za škody na majetku, ktoré vznikli v priamej súvislosti s vykonávaním povodňových zabezpečovacích prác alebo povodňových záchranných prác. Uplatnený nárok na peňažnú náhradu posudzuje a ak sa postupom ustanoveným v zákone č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov nárok na peňažnú náhradu uzná, výšku peňažnej náhrady určuje:

- a) obec, ak nárok vznikol na základe príkazu obce,
- b) okresný úrad, ak nárok vznikol na základe príkazu orgánu ochrany pred povodňami.

Dňa 3. júna 2010 bol uplatnený nárok za škody, ktoré vznikli na porastoch lahôdkovej kukurice počas riešenia povodňovej situácie v obci Slovenské Nové Mesto (okres Trebišov) v dňoch od 16. do 18. mája 2010. O uplatnenom nároku sa rozhodlo dňa 9. decembra 2013 a poškodenému bola priznaná náhrada vo výške 25 650,06 eur.

4. Poučenie z povodní v 1. polroku 2014

Povodne v 1. polroku 2014 preukázali, že systém ochrany pred povodňami v Slovenskej republike má dobré základy, ale napriek tomu stále je nevyhnutné sústavne a systematicky pracovať na jeho zdokonaľovaní. Z nedostatkov, ktoré sa vyskytli je potrebné uviesť najmä tieto:

1. Zákon č. 7/2010 Z. z. dáva starostovi obce právo vyhlásiť stupne povodňovej aktivity z vlastnej iniciatívy. Starostovia niektorých obcí však o vyhlásení povodňovej aktivity z vlastnej iniciatívy bezodkladne neinformovali územne príslušný orgán ochrany pred povodňami, správcu vodných tokov na území obce a Slovenský hydrometeorologický ústav, ale až určitým oneskorením. Ukazuje sa ako nevyhnutné v období po komunálnych voľbách vykonať školenie starostov obcí a primátorov miest o úlohách obcí na úseku ochrany pred povodňami a o zákone č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami a všeobecne záväzných právnych predpisoch.
2. V niektorých obciach nedopĺňali materiál potrebný na vykonávanie povodňových záchranných prác (vrecia, piesok a pod.) na množstvách, ktoré sú určené v pláne povodňových záchranných prác obce.

Priebeh povodní na viacerých miestach negatívne ovplyvnili nevhodné spôsoby obrábania pôdy a výsadba nevhodných plodín na plochách, na ktorých vzniká a rozširuje sa povrchový odtok. Pre podmienky Slovenskej republiky vypracoval Výskumný ústav pôdoznalectva a ochrany pôdy materiál „Kódex správnej poľnohospodárskej praxe – ochrana pôdy“, ktorý je určený pre každého, kto vykonáva, organizuje a riadi poľnohospodársku činnosť na pôde. Tento dokument popisuje hlavné nebezpečenstvá nezvratných, alebo pomaly reverzibilných zmien negatívne ovplyvňujúcich rozhodujúce funkcie pôdy a pre poľnohospodársku prax odporúča preventívne pôsobiace opatrenia alebo nápravné opatrenia. Dôsledné uplatňovanie tohto kódexu na celom území Slovenskej republiky, najmä na sklonitých pozemkoch ležiacich predovšetkým v horských a podhorských oblastiach, by pozitívne prispelo nielen k ochrane pôdy, ale tiež k ochrane pred povodňami.

Povodne v 1. polroku 2014, s výnimkou Torysy a Hornádu, nezasiahli ani jeden väčší vodný tok, ale prevažne prebiehali v horných častiach povodí menších vodných tokov. Táto skutočnosť by mala byť v primeranej miere premietnutá do pripravovaných plánov manažmentu povodňových rizík a opatrenia na ochranu pred povodňami by sa mali umiestňovať na strategicky vhodných miestach v horných častiach povodí. Takto rozmiestnené opatrenia, pokiaľ to geomorfologické a geologické podmienky umožnia, by pri vhodnom dimenzovaní prispievali aj k ochrane pred povodňami obcí ležiacich pri väčších tokoch.

Z pohľadu zmierňovania dôsledkov zmeny klímy je nevyhnutné prepojiť riešenie otázok ochrany pred hydrologickými extrémami, ako sú povodne a sucho. Skutočnosť, že dlhotrvajúce obdobia sucha v letných a jesenných mesiacoch, spojené s nedostatkom vody, budú prerušované kratšími obdobiami s intenzívnymi zrážkami podmieňujúcimi vznik povodní, je analyzovaná aj v Šiestej národnej správe Slovenskej republiky o zmene klímy, v kapitole „Dôsledky zmeny klímy na hydrologické pomery a vodné hospodárstvo“, v ktorej predpokladané dôsledky zmeny klímy možno zhrnúť do nasledujúcich bodov:

1. Zvýšenie odtoku v chladnom polroku a pokles zimných zrážok prirodzene akumulovaných v snehu.
2. Zvýšenie potenciálnej a reálnej evapotranspirácie (v prípade, ak bude na evapotranspiráciu k dispozícii dostatok vody) počas teplého polroka.
3. Zníženie vlhkosti pôdy a zníženie podpovrchového odtoku počas teplého polroka.
4. Zvýšenie povrchového odtoku počas epizodických zrážok v teplej polovici roka (čo môže viesť k zvýšenej erózii pôdy a rýchlejšiemu zanášaniam vodných nádrží).
5. Zvýšenie frekvencie výskytu povodní (najmä prívalových povodní) a zvýšenie ich veľkosti.
6. Zväčšenie a rozšírenie sucha.
7. Zníženie kapacity využiteľných vodných zdrojov.

Nepriaznivé dôsledky zmeny klímy je možné efektívne a účinne zmierniť pomocou adaptačných opatrení, ktoré boli pre jednotlivé oblasti navrhnuté v Stratégii adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy. Medzi adaptačné opatrenia zamerané na kompenzáciu prejavov sucha, ako ja na zmiernenie negatívnych dôsledkov povodní pre oblasť vodné hospodárstvo možno zaradiť: opatrenia zamerané na spomalenie odtoku vody z povodia, opatrenia na ochranu územia pred zaplavením vodou z vodného toku, opatrenia na hospodárenie s vodou, využívanie danosti územia na zvyšovanie retenčnej kapacity prostredia, opatrenia v oblasti územného plánovania.